

กระบวนการจัดตั้งรัฐบาลผสม : ศึกษาเฉพาะกรณี
การจัดตั้งรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ 2531

พ.ศ.ท.วรกิจ ประภานนท์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2535

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ISBN 974-579-879-7

018393 117212985

THE FORMATION PROCESS OF COALITION GOVERNMENT :
A CASE STUDY OF THE FORMATION OF GENERAL CHATICHAI CHOONHAVAN'S
GOVERNMENT IN 1988

POL.LT.COL.Warrakit Prabhananda

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Government
Graduate School
Chulalongkorn University

1992

ISBN 974-579-879-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์

กระบวนการจัดตั้งรัฐบาลผสม : ศึกษาเฉพาะกรณี
การจัดตั้งรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ 2531

โดย

พ.ศ.ท.วรภิจ ประภานนท์

ภาควิชา

การปกครอง

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

พ.ศ.ท.วรภิจ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

[Signature]

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ จรุง สุกภาพ)

[Signature]

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว)

[Signature]

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา สุจริตธนารักษ์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

วรกิจ ประภานนท์, พ.ศ.ท. : กระบวนการจัดตั้งรัฐบาลผสม : ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดตั้งรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ 2531 (THE FORMATION PROCESS OF COALITION GOVERNMENT : A CASE STUDY OF THE FORMATION OF GENERAL CHATICHAI CHOONHAVAN'S GOVERNMENT IN 1988) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร. พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 135 หน้า. ISBN 974-579-879-7

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการจัดตั้งรัฐบาลผสมที่ประกอบด้วยคณะรัฐมนตรีจากพรรคการเมือง และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. โดยไม่ต้องพึ่งพาคณะกรรมาธิการเป็นนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการจัดตั้งคณะรัฐบาล

การศึกษาพบว่า ความสำเร็จในการจัดตั้งรัฐบาลผสมชุดดังกล่าวประกอบด้วยปัจจัยร่วม 3 ประการ คือ (1) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่เกิดจากการสร้างกระแสมติมหาชนของกลุ่มพลังนักศึกษาประชาชน กดดัน เรียกร้องรัฐบาลที่มีภาวะผู้นำจากพรรคการเมืองและต่อต้านภาวะผู้นำที่มาจากบุคคลภายนอก (2) ปัจจัยด้านพรรคการเมือง ที่เกิดจากการที่สมาชิกของพรรคชาติไทยได้รับการเลือกตั้งเข้ามาในจำนวนที่สูงกว่าพรรคอื่น จึงมีความชอบธรรมในการเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลตามกระแสมติมหาชนเป็นรัฐบาลผสมที่ประกอบด้วยพรรคการเมืองที่เป็นพันธมิตรทางการเมืองกันมาก่อน จึงสามารถประสานความร่วมมือกันได้เป็นปึกแผ่นและรวมเสียงข้างมากได้โดยไม่มากพรรค (3) ปัจจัยด้านผลประโยชน์ร่วมของรัฐบาลผสมที่เกิดจากการสามารถประสานประโยชน์ทางการเมืองร่วมกันได้ ทั้งระดับภายในพรรคและระหว่างพรรค ภายใต้เงื่อนไขของระบบโควตาและสัดส่วนการกระจายการถือครองตำแหน่งที่สามารถยอมรับร่วมกันได้ โดยไม่มีการขัดแย้งที่รุนแรงในชั้นการเจรจาต่อรอง

ทั้งนี้ ปัจจัยทั้ง 3 ด้าน มีความสัมพันธ์ในลักษณะที่เกื้อกูลต่อกันและมีความสำคัญไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการจัดตั้งรัฐบาลผสมชุดนี้ เป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งภาวะผู้นำของรัฐบาล และอำนาจทางการเมืองของคณะรัฐบาลที่มีความเป็นประชาธิปไตย และสถาบันตัวแทนของประชาชน คือ พรรคการเมืองมีความเป็นอิสระและได้ยกฐานะบทบาททางการเมืองในระดับที่สูงขึ้น

ภาควิชา ..... ปกครอง .....
สาขาวิชา ..... การปกครอง .....
ปีการศึกษา ..... 2534 .....

ลายมือชื่อนิติศ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมเพียงแผ่นเดียว

WARRAKIT PRABHANANDA, POLICE LIEUTENANT COLONEL : THE FORMATION
PROCESS OF COALITION GOVERNMENT : A CASE STUDY OF THE FORMATION OF
GENERAL CHATCHAI CHOONHAVAN'S GOVERNMENT IN 1988. THESIS ADVISOR :
ASSO. PROF. PORNSAK PHONGPHAEW, Ph.D. 135 pp. ISBN 974-579-879-7

The purpose of this study is to determine the essential factors for the accomplishment of forming coalition government that consisted of portfolio from members of political parties who were elected as Members of Parliament, and the Prime Minister was nominated from the leader of the major party in stead of an outsider or a neutral person.

Study reaches the conclusion that the essential factors to accomplish this coalition government were the co-factors; namely, (1) Political surrounding factors, which stemed from the mass consensus built-up by the students, labors and people to demand for the new leadership of government from political parties and resist against the old leadership of government from another institue. (2) Political parties factors, which stemed from the Chat-Thai, a political party which occupied the legitimacy of government builder rely on the mass consensus and made the coalition government based on the former alliances and a few parties with a firmly coherency. (3) The factor of political interests of coalition government, which stemed from the compromise among political parties on political interest issues, especially, an acceptance in the fair distribution of political interests, then 6 parties could make the negotiation process with the smooth and non violent conditions.

These 3 factors were related and no different significance among one another, as such governmental formation was a political process of changes not only is term of governmental leadership but also political power of democratic cabinet. The representative institution such as the political parties were promoted to be the political competence in the democratic political system, eventually.

ภาควิชา ..... ปกครอง
สาขาวิชา ..... การปกครอง
ปีการศึกษา 2534

ลายมือชื่อนิติสด .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จการศึกษาในระดับมหาบัณฑิตนี้ อุดเสียมิได้ที่จะระลึกถึงความเมตตาของคุณพิศาล มูลศาสตรสาทร อธิบดีปลัดกระทรวงมหาดไทย ที่ได้นำร่องและจุดประกายความคิดที่จะศึกษาต่อเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง อันจะนำไปสู่การปฏิบัติตนในอนาคตได้เป็นอย่างดี ซึ่งการศึกษาต่อครั้งนี้ ได้เชื่อมโยงไปสู่ความเมตตากรุณา ที่ได้รับจากคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ และเพื่อน ๆ ร่วมสถาบันผู้มีแต่ความปรารถนาดี จึงทำให้การศึกษาของผู้วิจัยสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงสืบสานไปสู่ความสำเร็จ โดยได้รับความกรุณาจากศาสตราจารย์ จรูญ สุภาพ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา สุจริตธนารักษ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ผู้ซึ่งเป็นที่พึ่งทางปัญญา โดยให้แนวคิดและคำแนะนำอันทรงคุณค่า ตลอดจนส่งเสริมผู้วิจัยให้เกิดความกระตือรือร้น และกำลังใจในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้น ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณจินตนา ผ่องแผ้ว ที่ให้ความเอาใจใส่กระตุ้นเตือนและอำนวยความสะดวกต่อการทำวิจัยด้วยความปรารถนาดีตลอดมา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนและกำลังใจที่มีคุณค่าจาก คุณพ่อเสนอ - คุณแม่ปลั่งศรี มูลศาสตร คุณต้นสนีย์ ประภานนท์ ผู้เป็นที่รักยิ่ง พี่ ๆ และเพื่อน ๆ อย่างสม่ำเสมอ อันทำให้ผู้วิจัยเกิดความวิริยะและมุ่งมั่นที่จะทำการศึกษาวิจัยจนสำเร็จได้

คุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ บิดา มารดา ผู้ล่วงลับไปแล้ว ตลอดจนครู - อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านของผู้วิจัย.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
สภาพปัญหาและความสำคัญ.....	1
วัตถุประสงค์.....	3
สมมติฐาน.....	4
วิธีการศึกษา.....	5
ขอบข่ายการศึกษา.....	6
นิยามความหมายศัพท์สำคัญ.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 ทฤษฎีเกี่ยวกับรัฐบาลผสม.....	11
แนวคิดทางทฤษฎี.....	11
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	32
การประยุกต์ทฤษฎีกับการศึกษาการจัดตั้งรัฐบาลผสมของไทย.....	35
บทที่ 3 การเมืองช่วงก่อนการเลือกตั้งทั่วไป (24 กรกฎาคม 2531).....	38
บทบาทการเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายพรรคการเมือง.....	40
การเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ.....	43
การเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายพลเอกเปรม ติณสูลานนท์.....	47
การเคลื่อนไหวของนักวิชาการและนักศึกษา.....	51

บทที่ 4	สถานการณ์การเมืองช่วงหลังการเลือกตั้งทั่วไป.....	56
	การเสื่อมคลายอำนาจและความชอบธรรมทางการเมืองของ.....	59
	พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	
	ภาวะพันธมิตรของพรรคการเมือง.....	63
	บทบาทของกองทัพที่ถูกจำกัดและขาดทางเลือก.....	67
	ภาวะกดดันจากพลังมวลชนและนักศึกษา.....	70
บทที่ 5	การจัดตั้งรัฐบาลผสมโดยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี.....	74
	ปัจจัยเงื่อนไขด้านพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง.....	76
	ปัจจัยเงื่อนไขด้านการเจรจาต่อรองและการประสานผลประโยชน์ทางการเมือง.....	92
	ปัจจัยเงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อมภายนอก.....	108
บทที่ 6	สรุป.....	115
	บทเรียนเชิงทฤษฎี.....	122
	ข้อเสนอแนะ.....	128
	บรรณานุกรม.....	131
	ประวัติผู้เขียน.....	134

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แบบแผนโครงสร้างของการจัดตั้งรัฐบาลผสม.....	16
2	สูตรและรูปแบบโครงสร้างของการจัดตั้งรัฐบาลผสม.....	19
3	ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแทรกซ้อนกับความยั่งยืนของรัฐบาล.....	27
4	ความสัมพันธ์ระหว่างการสิ้นสุดและความยั่งยืนของรัฐบาล.....	29
5	แสดงการจัดสูตรรัฐบาลผสม 5 พรรค.....	95-98